

Основни права на хората с увреждания: въведение

Член 21 и 26 от Дял „Равенство“ на Хартата на основните права на Европейския съюз, забраняват дискриминация основана на увреждане и признават и зачитат правото на интеграция на хората с увреждания.

Контекст на политиката

Около 80 милиона души, живеещи в Европейския съюз (ЕС), имат някакво увреждане. Много от тях се сблъскват всеки ден с редица трудности.

Европейският съюз също така, за пръв път в своята история, ратифицира конвенция за правата на човека на Организацията на обединените нации (ООН), а именно Конвенцията за правата на хората с увреждания (Конвенцията на ООН). Всички държави-членки на ЕС също така са подписали Конвенцията на ООН, а до юли 2011, две трети вече са я ратифицирали.

Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) подкрепя усилията на ЕС да насърчава равенството и да защитава правата на хората с увреждания. FRA проучва законите и политиките и разговаря с хора с увреждания за да научи какъв е техният опит в ежедневието. Резултатите от това изследване са публикувани в доклади, които анализират до каква степен държавите-членки на ЕС спазват Конвенцията на ООН и законодателството на ЕС.

Хората с увреждания: да помислим предварително за тях

Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания подчертава важността на *приобщаването*: това означава, че правителствата трябва да вземат предвид нуждите на хората с увреждания във всички свои политики, програми и действия. Например съгласно Конвенцията на ООН, когато разработват нова политика в областта на образованието, отговорните лица трябва да вземат предвид, как политиката ще засегне младите хора с увреждания и да гарантират, че техните потребности са взети предвид. Разбира се, лицата, отговорни за разработване на политиките, следва да прилагат този начин на мислене не само към новите закони, но и да гарантират, че съществуващите закони са всеобхватни, приобщават и предвиждат нуждите на хората с увреждания.

Кои са тези права?

Конвенцията на ООН посочват действията, които правителствата трябва да предприемат за защита и насърчаване на правата на хората с увреждания. Конвенцията не създава нови и специални права, а гарантира и се опитва да осигури, че хората с увреждания могат да упражняват, като всички останали, всички свои основни човешки права. По-долу са описани някои от основните права, гарантирани от Конвенцията.

Борба с дискриминацията

Съгласно Конвенцията на ООН, правителствата трябва да приемат закони, насърчаващи равенството и премахващи всички форми на дискриминация, пряка или непряка, срещу хората с увреждания. Никой няма право да дискриминира: нито държавата, нито дружествата, нито физическите лица.

Дискриминацията невинаги е пряка, както е например откритият отказ за наемане на работа на дадено лице заради негово увреждане. Тя може да бъде също непряка, като например липсата на достъп за инвалидни колички или пък вземането на решения по отношение на лице с увреждане без то да бъде консултирано. За да бъде избегната непряката дискриминация, законите трябва да гарантират наличие на „разумно приспособяване“ към нуждите на хората с увреждания. Например работодателят трябва да вземе предвид нуждите на служителите със зрителни проблеми, като им осигури брайлова клавиатура или адаптиран компютърен екран, за да могат да работят.

Също така е много важно законите за борба с дискриминацията да се прилагат правилно и хората с увреждания, както и организациите, които представляват интересите им, да имат лесен достъп до механизмите, които им позволяват да търсят обезщетение.

Осигуряване на равни законови права

Конвенцията на ООН също така подчертава необходимостта да се признае правото на хората с увреждания да се ползват със същите законови права като всички други хора.

В миналото решенията касаещи хората с увреждания са се вземали често от *настойници*. Конвенцията променя това положение, като дава възможност на самите хора с увреждания да вземат решения и да бъдат отговорни за живота си. Например хората с психически проблеми, а не техните законни настойници, следва да имат правото да управляват собствените си финансови дела, да сключват правни договори или – ако желаят – да получават подкрепа при вземането на решения. В много държави това ще доведе до промени в съществуващите закони.

Достъп до правосъдие

Ефективният достъп до правосъдие може да бъде предизвикателство за много хора, но представлява трудност най-вече за хората с увреждания. Те могат да се сблъскат с проблеми при физическия достъп до места, да срещнат трудности при общуването или проблеми с нагласата на хората към тях – тъй като някои от тях не приемат, че хората с увреждания биха могли да бъдат надеждни свидетели или че техните възгледи трябва да се зачитат.

Конвенцията на ООН изисква правителствата да гарантират, че хората с увреждания имат ефективен достъп до съдебната система чрез премахване на всички пречки, които могат да възпрепятстват тяхното участие в съдебни производства като ищци, ответници, свидетели или съдебни заседатели.

Осигуряване на хуманни институции

Хората с увреждания са особено уязвими към потъпкване на основни човешки права, когато живеят в домове за дългосрочно настаняване.

Конвенцията на ООН задължава правителствата да намерят начини за ефективна защита на хората с увреждания от актове на експлоатация, злоупотреба, унижително третиране, насилие или мъчения. Например чрез забрана на всякакви медицински или научни експерименти без свободно и информирано съгласие на човека с увреждане, особено когато става дума за медицински интервенции, наложени насилно за отстраняване на някакъв недъг, както и насилствен аборт или стерилизация. Конвенцията призовава правителствата да сложат край на злоупотребите, причинени от небрежност, изоставяне, лишаване от свобода, изолация от обществото или употреба на наркотични вещества с цел контрол на поведението.

Независим живот

Всички ценим независимостта си и често я приемаме за даденост. За хората с увреждания тя често е лукс.

Конвенцията на ООН цели да спре принуждаването на хора с увреждания да живеят по определени начин поради това че имат някакво увреждане. Конвенцията утвърждава правото на хората с увреждания да живеят самостоятелно и да участват във всички аспекти на живота. Това означава, че хората с увреждания следва да имат възможност да имат собствен дом, като всеки друг човек, и равен достъп до всичко – от транспорт до информация и комуникации, както и до обществени учреждения и услуги.

Политическо участие

Участието в политическия живот е основно право на всеки гражданин на ЕС. То е основа на демокрацията.

Конвенцията задължава държавите да гарантират, че хората с увреждания могат да упражняват правото си на политическо участие. На хората с увреждания трябва не просто да им се разреши, но и да им се даде действителна възможност и да бъдат насърчавани да гласуват и участват в политическия живот, включително и да могат да заемат изборни длъжности на всяко ниво на управлението. Това например може да се постигне, като се гарантира че местата, процедурите и материали за гласуване са достъпни за хора с увреждания.

Допълнителна информация:

Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания:
www.un.org/disabilities/

Дейности на FRA, свързана с хората с увреждания:
fra.europa.eu/fraWebsite/disability/disability_en.htm

Ел. поща: disability@fra.europa.eu